

Neznámá známá kronika

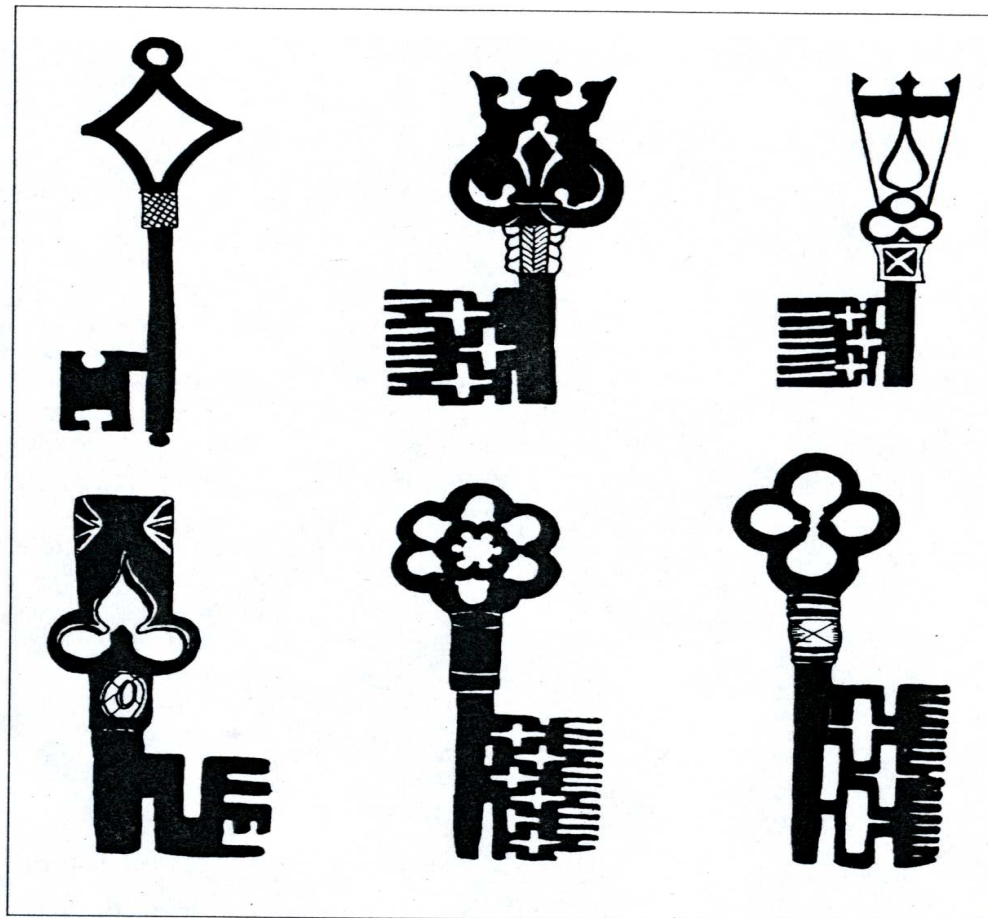
Enea Silvio: *Historia Bohemica* – Historie česká. K vydání připravili a z latinského originálu přeložili Dana Martínková, Alena Hadravová a Jiří Matl. Úvodní studii napsal František Šmahel. Praha, KLP 1998, 276 s.

Povědomí o italském humanistovi ENEÁŠI SILVIU PICCOLOMINIM, pozdějším papeži Piovii II. (1458–1464), udržuje u nás snad jen jeho poznámka o sečtělých tábořských ženách, které by svými vědomostmi zahanbily i leckteré italské kněze. Ač jen vsunuta do komentáře ke knihám O řečech a skutcích Alfonse V., jež sepsal Antonio Beccadilli, zvaný Panormita, přezívá ve výkladech v hodinách dějepisu, kdežto poučení o Silviově **České historii (Historia Bohemica)**, která tak pohotově reagovala na události v Českém království, se vytrácí. Přesto jde o pramen důležitý.

České království bylo v očích Evropy patnáctého století sídlem herezí, nepokojů a vzpoury. České země budily strach a úměrně rostl i zájem o zemi. A právě z této atmosféry vzešla Silviova *Historia Bohemica*, již papežská autorita pomohla, aby se rozletěla do světa. Autograf se nedochoval, ale brzy vznikly opisy, inkunábula a řada vydání ze 16. a 17. stol., které dokládají neutuchající zájem o české záležitosti a českou osudovou „katastrofu“.

Autor kroniky měl k českému království blízko díky svým přátelům (*Bohemi*) v říšské kanceláři. Jistě ho nevedly k zájmu o Čechy nějaké pevné zásady či vyhraněné cíle – sám patřil k těm, kdo chápal časté změny postojů svých přátel –, ale spíše osobní sympatie a zvědavost dovědět se něco více o tak zvláštní a nepokojné zemi.

Jak Silvio poznával Čechy? Blízkými přáteli Silviovy byli chebský Němec Kašpar Šlik, který stál v čele císařské kanceláře, český humanista Prokop z Rabštejna, kolegové notáři František z Bránic a Václav z Bochova, staroměstský kancléř pražský Jan Tůšek, ale i univerzitní profesori Jan Ondřejův Šindel či Jan Papoušek ze Soběslavi. Důležitá byla však především osobní zkušenost v Čechách. Poprvé vkročil Silvio do země v červenci r. 1451, kdy byl členem poselstva krále Fridricha III. k českému sněmu. Přespal na Táboře, v „útočišti kacířů“, a své zážitky – spolu s jinými postřehy ze své diplomatické mise – sepsal v obsáhlém listu španělskému kardináloví Janu Carvajalovi z 21. srpna 1451. Sněm se tehdy konal v Benešově a Silvio zde měl osobně příležitost poznat předáky české katolické i kališnické aristokracie, zástupce více

než deseti měst a zemského správce Jiřího z Poděbrad. Jednání, které se týkalo české žádosti o vydání Ladislava Pohrobka, mělo bouřlivý průběh. Silvio se snažil ukonejšit „divoké myslí“, ale moc se mu zřejmě nedařilo. Na zpáteční cestě, ač se zdráhal posídat na Táboře s muži „nestvůrné bezbožnosti“, přece jen přijal pozvání a rozmlouval s tábořskými bohoslovci. Byli to „zlý stařec“ Mikuláš z Pelhřimova, zvaný Biskupec, „starý dáblův sluha“ Václav Koranda a polský viklefa Ondřej Galka. Když se poselstvo vydalo dále směrem na Soběslav, zdálo se Silviovi, že byl „mezi barbary za ledovým mořem, mezi lidožrouty a mezi obludnými národy Indie a Lybie“. Jistě nelze brát tak expresivní charakteristiku doslova, ale nepochybně Silvio poznal z různých stran závažnost české otázky; svědčí o tom ostatně slova z dedikace *Historie české* aragonskému králi Alfonsovi, v níž napsal, že „není žádná království, ve kterém by v naší době došlo k tolika změnám, tolika válkám, porážkám i závazkům, kolik nám jich ukázaly Čechy“.

Silvio napsal svou *Historii* v době svého léčebného pobytu ve Viterbu, krátce předtím,

než byl zvolen římským papežem. Víme však, že sledoval české události již dříve. Dobrou přípravou mu bylo již jeho pojednání *De concilio Basiliensi (O basilejském koncilu)*, kde o husitské herezi pojednal věcněji než ve své české *Historii*.

Silviova interpretace husitské krize měla nacionální podloží. Němci měli v Čechách příliš mnoho moci a bylo jen otázkou času, kdy budou zatlačeni. Zdůvodnění se našlo v zájmech víry. Němci byli spojováni s katolíky, a proto se proti nim rozpoutala bezuzdná kampaň. Opřela se o Viklefa a různé radikální doktríny, Silvio však nerozpoznal některé vlivy valdenské orientace. Zdůrazňoval národnostní povahu hnutí v čele s Prahou, ostře odsuzoval tábořské sektáře a hledal řešení krize „sjednocení obce“ jen v osobnosti Jiřího z Poděbrad, nejmocnějšího muže mezi kališníky, který měl sdostatek spojenců a přátel i na druhé straně.

Politické dění se však ubíralo jinými cestami. Silvio se sám jako Pius II. v roce 1462 rozešel s Jiříkem. „Před světem“ zrušil Pius II. kompaktata a po projektu Mírové unie evrop-

ských panovníků, která zkržila jeho válečné tažení proti Turkům, povolal v červnu 1462 Jiříka před svůj soud do Říma. Za dva měsíce byl však již mrtev a český problém musel řešit až jeho nástupce Pavel II. Silviova historie není jen poučením o minulosti, ale i osobní výpovědí o sužované zemi s jasným politickým poselstvím. Je paradoxní, že její hořký závěr o královstvích, která „se získávají zbraněmi, nikoli zákony“, vyšel z rukou nejvyššího představitele církve.

Silviovu *Historii českou* poznali historici z rukopisných opisů (jen do r. 1500 je jich známo kolem třiceti) a mnoha starých tisků a vydání, včetně Silviovy sebraných spisů. Přesto dosud postrádali kritickou, anebo alespoň spolehlivou edici. Díky kolektivu pracovníků z Ústavu pro klasická studia AV ČR se historikům takového textu dostalo. Editoři se opřeli o některé vzácné rukopisy a staré tisky a připravili text, který má vědeckou autoritu a je pro historiky bezpečným základem. Úsporný kritický aparát je sázen podle osvědčené metody kritických edic při dolním okraji stran, na protilehlé straně je připojen výstižný a přesný překlad antikvizující dosavadní překladatelské úsilí, které začalo Janem Húskou z Uherského Brodu r. 1487, pokračovalo Mikulášem Kónáčem z Hodiškova (1510) a Danielem Adamem z Veleslavína (1585) a na začátku 20. století skončilo překladem Jana Vičara (1911), vydaném v pražském Ottově nakladatelství. Nová iniciativa, založená tentokrát na ryze vědecké bázi, se zrodila v obtížných letech totalitního režimu. Iničiátor plánu, vysokoškolský učitel R. Nový, se výsledku nedočkal. Překladatelé přihlédli k nástinu jeho překladu, ale šli svou samostatnou cestou; slibovanou studii napsal po jeho smrti náš přední husitolog Fr. Šmahel. V úvodu projevil svůj rozhled, důkladnou znalost doby a smysl pro jasné kladení problémů. Nelze než souhlasit, že pro staletí předcházející husitství byla Silviova *Historia Bohemica* jen stružnou kompilací z dostupných pramenů. Pro vylíčení zrodu husitství odražela – jak seznal již H. Kaminsky – jen jednostranný pohled emigrantů a odpadlíků. Avšak závěrečná část, sledující období, které mohl Silvio sám vnímat a posuzovat, byla zprávou věrohodnější, než soudil F. Palacký, vnímající jen autorovu zaujatost.

Shodou okolností vyšla dnes Silviova *Historia Bohemica* v době, která se studiem husitství příliš nezabývá. Snad upoutá některé čtenáře svou zavilou nechutí k Táboru, snad vyburcuje i jiné, aby se vymanili z „osidel nastražených“ (tak Fr. Šmahel) a hledali poučení jinde. V každém případě děkujeme za odvahu nakladatelství KLP v Praze, které neváhalo edici a překlad vydat. Je potěšitelné, že jde o první svazek edičního záměru *Fontes rerum Regni Bohemiae*, který by postupně nahradil a doplnil klasické *Frámy dějin českých (FRB)*, bohužel dnes již zastaralé a téměř nedostupné.